

Kohtuasi C-80/19**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

4. veebruar 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

17. jaanuar 2019

Kassaator:

E. E.

Teised menetlusosalised kassatsioonimenetluses:

Kauno miesto 4-ojo notaro biuro notarė,

K.-D. E.

Põhikohtuasja ese

Põhikohtuasi käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada ja kohaldada materiaaloigusnorme, mis reguleerivad rahvusvahelisi pärimisasju, ja menetlusnorme, mis reguleerivad faktiliste asjaolude esialgset tuvastamist ja tunnustamist.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 650/2012 tõlgendamine ja kohaldamine; ELTL artikli 267 esimese lõigu punkt b ja teine lõik.

Eelotsuse küsimused

1. Kas niisugust olukorda nagu käesolev juhtum – kus Leedu kodanik, kelle alaline elukoht tema surma päeval võis olla teises liikmesriigis, kuid

kes igal juhul ei olnud kunagi katkestanud sidemeid kodumaaga ning oli enne surma muu hulgas teinud Leedus testamendi ja pärandanud kogu oma vara oma pärijale, kes on Leedu kodanik, ning pärandi avanemise ajal tehti kindlaks, et kogu pärand koosneb üksnes Leedus asuvast kinnisasjast, ning oma abikaasa üle elanud nimetatud teise liikmesriigi kodanik väljendas selgesõnaliselt taht loobuda nõudeõigusest kõnealuse surnud isiku pärandi suhtes, ei osalenud Leedus läbi viidud kohtumenetluses ning nõustus Leedu kohtute pädevuse ja Leedu õiguse kohaldamisega – tuleb pidada määruse nr 650/2012 tähenduses piiriülese mõjuga pärimisasjaks, mille suhtes tuleb kohaldada seda määrust?

2. Kas Leedu notarit, kes algatab pärimismenetluse, annab välja pärimistunnistuse ja teeb muid toiminguid, mida pärijal on vaja oma õiguste teostamiseks, saab pidada määruse nr 650/2012 artikli 3 lõike 2 tähenduses „kohtuks“, võttes arvesse, et notarid järgivad oma ametitegevuses erapooletuse põhimõtet ja sõltumatuse põhimõtet, nende otsused on neile endile või kohtuasutustele siduvad ning nende tegevuse peale võib algatada kohtumenetluse?

3. Kui vastus teisele küsimusele on jaatav: kas Leedu notarite välja antud pärimistunnistusi tuleb pidada otsusteks määruse nr 650/2012 artikli 3 lõike 1 punkti g tähenduses ja kas seetõttu tuleb nende tegemiseks kindlaks teha kohtualluvus?

4. Kui vastus teisele küsimusele on eitav: kas määruse nr 650/2012 artikleid 4 ja 59 tuleb (koostoimes või eraldi, kuid piirdumata ainult nendega) tõlgendada nii, et Leedu notaritel on õigus anda välja pärimistunnistusi ilma üldisi kohtualluvuse eeskirju järgimata ja et sellised pärimistunnistused loetakse ametlikeks dokumentideks, millest tekivad õiguslikud tagajärjed ka teistes liikmesriikides?

5. Kas määruse nr 650/2012 artiklit 4 (või selle määruse teisi sätteid) tuleb tõlgendada nii, et surnud isiku alalise elukohana saab kindlaks teha elukoha vaid ühes konkreetses liikmesriigis?

6. Kas määruse nr 650/2012 artikleid 4, 5, 7 ja 22 (koostoimes või eraldi, kuid piirdumata ainult nendega) tuleb tõlgendada ja kohaldada nii, et käesoleval juhul tuleb esimeses küsimuses kirjeldatud faktiliste asjaolude põhjal järeldada, et asjaomased isikud nõustusid Leedu kohtute pädevusega ja Leedu õiguse kohaldamisega?

Euroopa Liidu õigusnormid, millele viidatakse

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määruse (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist (ELT 2012, L 201, lk 107; edaspidi „määrus

nr 650/2012“) põhjendused 7, 20, 21, 22, 23, 59 ja 67 ning artiklid 2, 3, 4, 5, 7, 15, 22, 59 ja 79.

Liikmesriigi õigusnormid, millele viidatakse

Leedu Vabariigi tsiviilseadustiku (edaspidi „tsiviilseadustik“) artiklis 5.2 on muu hulgas sätestatud:

„1. Pärimise aluseks on seadus ja testament.“

[...]

Tsiviilseadustiku artiklis 5.4 on sätestatud:

„1. Pärandi avanemise kohaks loetakse seadusjärgse või testamendijärgse pärandaja viimane elukoht (käesoleva seadustiku artikkel 2.12).

2. Kui seadusjärgsel või testamendijärgsel pärandajal alalist elukohta ei olnud, loetakse pärandi avanemise kohaks:

(1) see koht, kus seadusjärgne või testamendijärgne pärandaja elas suurema osa ajast viimased kuus kuud enne surma;

(2) kui seadusjärgne või testamendijärgne pärandaja elas mitmes kohas, loetakse pärandi avanemise kohaks see koht, kus seadusjärgsel või testamendijärgsel pärandajal olid kõige suuremad majanduslikud või isiklikud huvid (vara asukoha koht või vara põhiosa asukoht, kui vara asub mitmes kohas; abikaasa elukoht, kui seadusjärgsel või testamendijärgsel pärandajal olid viimased kuus kuud enne surma temaga abielulised suhted, või seadusjärgse või testamendijärgse pärandajaga koos elanud lapse elukoht).

3. Kui seadusjärgse või testamendijärgse pärandaja elukohta on võimatu käesoleva artikli lõigetes 1 ja 2 nimetatud asjaolude põhjal kindlaks teha, võidakse pärandi avanemise koht määrata vastavalt seadusjärgse või testamendijärgse pärandaja kodakondsusele, tema registreeritud elukohale, talle kuulunud sõidukite registreerimise kohale ja muudele asjaoludele.

4. Vaidluse korral võib pärandi avanemise koha kindlaks määrata kohus huvitatud isikute taotlusel, võttes arvesse kõiki asjaolusid.“

Tsiviilseadustiku artiklis 5.28 on muu hulgas sätestatud:

„1. Ametlikud testamendid on testamendid, mis on koostatud kirjalikult kahes eksemplaris ja mille on tõestanud notar või asjaomases riigis asuva Leedu Vabariigi konsulaadi ametnik.

[...]

5. Ametliku testamendi tegemise fakt ei ole vaidlustatav. [...]“

Tsiviilseadustiku artiklis 5.66 on muu hulgas sätestatud:

„1. Seadusjärgsed või testamendijärgsed pärijad võivad taotleda pärandi avanemise koha notarilt pärimistunnistust. [...]“

Leedu Vabariigi notariaadiseaduse artiklis 1 on sätestatud:

„Notariaati kuuluvad kõik notarid, kellele on antud käesoleva seaduse kohaselt õigus õiguslikult tõendada füüsiliste ja juriidiliste isikute vaidlustamata subjektiivseid õigusi ja nendega seotud õiguslikke asjaolusid ning tagada nende isikute ja riigi seaduslike huvide kaitse.“

Notariaadiseaduse artiklis 2 on muu hulgas sätestatud:

„Notar on isik, kellele riik on andnud loa täita käesolevas seaduses ette nähtud ülesandeid eesmärgiga tagada, et tsiviilõigussuhetes ei ole õigusvastaseid tehinguid ega dokumente. Samuti võib notar olla tsiviilvaidlustes lepitaja.

Notareid määrab ametisse ja vabastab ametist Leedu Vabariigi justiitsminister.“

Notariaadiseaduse artiklis 12 on sätestatud:

„Notarid on oma ametitegevuses riigivõimu institutsioonidest ja haldusorganitest sõltumatud ning alluvad ainult seadusele.“

Notariaadiseaduse artiklis 26 on sätestatud:

„Notarid teevad järgmisi notariaaltoiminguid:

[...]

(2) pärimistunnistuste väljaandmine;

[...]

Notari tõestatud dokumentides märgitud faktilised asjaolud on tõendatud ega vaja tõendamist, niikaua kui neid dokumente (nende osi) ei peeta ühegi seadusliku menetluskorra kohaselt tühisteks.“

Notariaadiseaduse artiklis 40 on muu hulgas sätestatud:

„Notar peab keelduma notariaaltoimingu tegemisest, kui selle tegemine oleks vastuolus õigusaktidega või ei vastaks seadusandlikult kehtestatud nõuetele.“

Notariaadiseaduse artiklis 41 on muu hulgas sätestatud:

„Asjaomasel isikul, kes usub, et notariaaltoimingu tegemine või selle tegemisest keeldumine on väär, on õigus vaidlustada see asi asjaomase notari büroo asukoha järgses kohtus.“

Leedu Vabariigi tsiviilkohtumenetluse seadustiku (edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik“) artiklis 444 on muu hulgas sätestatud:

„1. Isikute isiklike või varaliste õiguste tekkimist, muutumist või lõppemist põhjustavad faktilised asjaolud tuvastab kohus.

2. Kohus vaatab läbi asjad:

[...]

(8) mis puudutavad pärandi vastuvõtmist ja pärandi avanemise tegeliku koha kindlakstegemist;“

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 445 on sätestatud:

„Kohus tuvastab õiguslikult asjakohased faktilised asjaolud vaid juhul, kui taotleja ei suuda hankida nende kinnitamiseks vajalikke dokumente muul viisil või kui kaotsi läinud dokumente ei saa reprodutseerida.“

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 448 on muu hulgas sätestatud:

„2. Kohtu lõplik otsus, millega tuvastatakse faktiline asjaolu, mis tuleb tsiviilkorras registreerida või muudes asutustes dokumenteerida, annab aluse selle faktilise asjaolu registreerimiseks või dokumenteerimiseks, kuid seda peetakse samaväärseks nende ametiasutuste välja antud dokumentidega [...]“

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 511 on muu hulgas sätestatud:

„1. Notariaaltoimingu tegemise või sellest keeldumise võib vaidlustada käesolevas peatükis sätestatud korra kohaselt.

2. Esitada võib hagi asjaomase notari (või seaduse kohaselt notariaaltoiminguid teha võiva isiku) töökoha järgsesse esimese astme kohtusse, mille otsuste peale saab edasi kaevata. [...]“

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 580 on muu hulgas sätestatud:

„[...]“

2. Pärimismenetluse algatamise taotlus esitatakse pärandi avanemise koha järgsesse esimese astme kohtusse. [...]“

Põhikohtuasja faktiliste asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Kassaatori (E. E.) ema E. E. (Leedu kodanik) abiellus K.-D. E.-ga ja läks koos oma pojaga (s.o kassaatoriga) elama Saksamaale.
- 2 Pärast Leedusse tagasipöördumist tegi kassaatori ema E. E. Kaunase rajoonis Garliava linnas notaribüroos testamendi, pärandades kogu oma vara (korter Kaunases) oma pojale (kassaatorile).
- 3 Kassaator võttis 17. juulil 2017 ühendust Kauno miesto 4-asis notaro biuras'ega (edaspidi „Kaunase linna notaribüroo nr 4“) ning taotles pärimismenetluse algatamist ja pärimistunnistust.
- 4 Kaunase linna notaribüroo nr 4 notar otsustas 1. augustil 2017 notariaaltoimingu tegemisest keelduda. Notar keeldus kassaatori taotletud notariaaltoimingu tegemisest põhjendusel, et testamendijärgse pärandaja alaline elukoht määruse nr 650/2012 tähenduses oli Saksamaal. Kassaator pöördus selle peale, et notar keeldus notariaaltoimingu tegemisest, esimese astme kohtusse.
- 5 Kauno apylinkės teismas (Kaunase esimese astme kohus, Leedu) rahuldab 29. jaanuaril 2018 kassaatori hagi, tühistas notari 1. augusti 2017. aasta otsuse keelduda notariaaltoimingu tegemisest ning kohustas notarit algatama asjaomase vara registrijärgse asukoha kohtus pärimismenetluse ja andma välja pärimistunnistuse surnud ema E. E. pärandi kohta. Esimese astme kohus märkis, et kuigi kassaatori ema oli teatanud oma ärasõidust Saksamaale, oli ta jätkuvalt Leedu kodanik ning omas enda surma päeval Leedus kinnisasja; ta ei olnud katkestanud sidemeid Leeduga ning oli käinud Leedus ja teinud oma testamendi seal.
- 6 Asjaomase notari esitatud apellatsioonkaebuse menetluses tühistas Kauno apygardos teismas (Kaunase regionaalne kohus, Leedu) esimese astme kohtu otsuse ja jättis kassaatori hagi rahuldamata. Apellatsioonikohus märkis, et kui surnud isiku alaline elukoht on vaidluse all, saab üksnes kohus õigusliku faktina tuvastada surnud isiku alalise elukoha tema päritoluriigis ning et käesolevas asjas ei ole teavet, millest nähtuks, et kassaator on selles küsimuses ühegi kohtu poole pöördunud; apellatsioonikohus otsustas, et esimese astme kohus on vaidlustatud notariaalotsust tühistades ebamõistlikult üldpõhimõtetele tuginenud.
- 7 Kassaator esitas Kauno apygardos teismas'e (Kaunase regionaalne kohus, Leedu) kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse.

Eelotsuse taotlemise põhjenduse lühikokkuvõte

Selles osas, mis puudutab määruse nr 650/2012 kohaldamist pooltevahelisele vaidlusele

- 8 Käesolevas asjas on kassatsioonikohtu esitatud eelotsusetaotluse vajalikkus põhjendatud sellega, et teatavad pooltevahelise vaidluse lahendamisel asjakohased Euroopa Liidu õiguse sätted ei ole *acte clair* või *acte éclairé* doktriini kohaselt täiesti selged.
- 9 Käesolevas asjas on kõigepealt vaja kindlaks teha, kas pooltevaheline vaidlus kuulub tegelikult määruse nr 650/2012 kohaldamisalasse, ja alles siis analüüsida, kuidas selle asjakohaseid sätteid vajadusel kohaldada.
- 10 Määruse nr 650/2012 põhjendustest 6 ja 67 nähtub, et see määrus on kohaldatav olukordadele, kus on tegu piiriüleste pärimisasjadega. Selle määruse eesmärk on hõlbustada pärijate subjektiivsete õiguste teostamist piiriülese mõjuga pärimisasjade kontekstis, luues selles valdkonnas paremad tingimused isikute vabaks liikumiseks ja pärimisasjade kiireks, sujuvaks ja tõhusaks lahendamiseks, näiteks Euroopa pärimistunnistuse loomise teel.
- 11 Menetluses olevas asjas on tekkinud põhjendatud kahtlusi, kas määruse nr 650/2012 kohaldamine (eriti kui tuvastatakse, et kassaatori ema alaline elukoht tema surmapäeval ei olnud Leedus) tagaks eespool loetletud eesmärkide saavutamise, mitte hoopis vastupidise: kassaatori olukord tema subjektiivsete õiguste teostamisel oleks ebaratsionaalselt ja ebaratsionaalselt koormatud, sest tõenäoliselt oleks ta pärandi omandamiseks sunnitud paluma algatada menetluse Saksamaal.
- 12 Eelotsusetaotluse esitanud kohtukoda leiab, et käesolevas asjas tuvastatud faktilised asjaolud, mis puudutavad kassaatori ema sotsiaal-majanduslikku suhet Leeduga, viitavad vajadusele võtta seisukoht, et põhikohtuasjas on tegu riigisisese pärimisasjaga, mitte piiriülese mõjuga pärimisasjaga. E. E. ei katkestanud oma tihedaid sidemeid kodumaaga, sest ta omas Leedus kinnisasja ja hooldas seda (hoolitses selle eest) rohkem kui viie aasta kestel, ehkki ta oli samal ajal loonud uue abielusuhte (perekondliku suhte) ja elas Saksamaal.
- 13 Määruse nr 650/2012 kohaldamine võib tähendada, et kassaatorit, Leedu kodanikku, kes soovib pärida Leedus asuvat Leedu kodaniku pärandit, mille suhtes ei ole Leedu ega välisriikide kodanikel nõudeõigusi, tuleks kohelda tema kodumaal „välismaalase“ sarnaselt, sest ta peaks kõigepealt minema teise liikmesriiki (kassaator elab ja õpib praegu Leedus) ja pöörduma seal kohtusse palvega teha otsus tema pärimisõiguste teostamise kohta; hiljem kodumaale naastes peaks ta taotlema selle otsuse tunnustamist.
- 14 Eelotsusetaotluse esitanud kohtukoda on seisukohal, et määruse nr 650/2012 sõnastus ja kohaldamine on iseäranis asjakohased niisuguste piiriülese mõjuga

pärimisasjade korral, kui ühest liikmesriigist pärit isik (pärandaja) pärandab oma pärijatele seadusjärgselt või testamendiga vara mitte ainult oma päritoluriigis (või alalise elukoha riigis), vaid ka teises Euroopa Liidu liikmesriigis, mis tähendab, et kõikide pärandiga seotud nõuete suhtes tuleb teha otsus tervikmenetluses eesmärgiga muu hulgas hoida ära eraldi kohtulikke otsuseid, mis on omavahel vastuolus.

- 15 Käesolevas asjas ei ole eespool kirjeldatud olukorda tekkinud ning E. E. (kassaatori ema) seosed kahe riigiga (Leedu ja Saksamaa) ei tohiks eelotsusetaotluse esitanud kohtukoja arvates muuta pärimise olemust. Ka Euroopa Kohtu 21. juuni 2018. aasta otsusest Oberle, C-20/17, EU:C:2018:485, nähtub, et piiriülese mõjuga pärimisasjad seostuvad pärimisega mitmes liikmesriigis.

Mõisted „kohus“ ja „otsus“ määruse nr 650/2012 artikli 3 tähenduses

- 16 Küsimus, kuidas tõlgendada mõisteid „kohus“ ja „otsus“ määruse nr 650/2012 artikli 3 tähenduses, on asjakohane nii käesolevas kohtuasjas kui ka kohtuasjas WB (C-658/17), mis on praegu Euroopa Kohtu menetluses.
- 17 Määruse nr 650/2012 artikli 79 kohaselt on Leedu nagu Poolagi teatanud, et kohtute funktsioone ei täida ükski muu asutus ega üksus peale riigi kohtute. Seega ei ole Leedu notaritel Leedu ametivõimude otsuse kohaselt määruse nr 650/2012 tähenduses tunnustatud kohtute staatust.
- 18 Poola kohtu esitatud eelotsuse küsimustest nähtub, et sellel kohtul võib olla kahtlusi seoses liikmesriikide teadete õiguslike tagajärgedega ja mõjuga määruse nr 650/2012 tähenduses mõiste „kohus“ määratluse üle otsustamisel. Kassatsioonikohtul on samalaadseid kahtlusi, sest määruse nr 650/2012 artikli 79 kohaste teadetega tehakse sisuliselt õigused teatavaks, kuid ei anta õigusi.
- 19 Käesolevas asjas tuleb muu hulgas tähele panna, et vaidlustatud notari otsus põhines määruse nr 650/2012 sätetel, nendest sätetest aga nähtub, et kohtualluvust käsitlevate eeskirjade kohta saavad otsuseid teha üksnes kohtud (määruse nr 650/2012 artikkel 15).
- 20 Teisest küljest usub kassatsioonikohus, et notaril oli õigus teha otsus kohtualluvuse kohta, sest määruse nr 650/2012 artiklis 4 on sätestatud üldnorm, mis käsitleb kohtualluvuse kindlakstegemist liikmesriikide suhtes, kuigi artiklist 2 nähtub, et see määrus ei mõjuta liikmesriikide asutuste pädevust. Seetõttu tuleb kõigepealt kindlaks teha üldine (rahvusvaheline) kohtualluvus ja otsustada selle rakendamine asjaomaste isikute suhtes vastavalt asjaomase liikmesriigi õigusaktidele.
- 21 Ei ole selge, kas notari otsuseid pärimise kohta (kui neid ei peeta kohtulikeks otsusteks) saab lugeda ametlikuks dokumendiks. Eeldatavasti ei tohiks ametlike dokumentide aktsepteerimise menetlust pidada paralleelseks menetlusega, mis reguleerib kohtute otsuseid pärimisasjades. Samuti on kaheldav, kas määruse

nr 650/2012 sätteid tuleb tõlgendada ja kohaldada nii, et pärimist puudutavate suhete territoriaalsest aspektist (riigisisesed või piiriülesed) olenevalt teevad ühel juhul otsuseid notarid, teisel juhul aga kohtuasutused.

- 22 Teisest küljest võib määruse nr 650/2012 põhjendustest 20–22 jääda vastupidine mulje, et tavalisi notareid, kelle ülesanne ei ole täita kohtulikke funktsioone, ei tohiks pidada kohtuteks, ehkki neil on liikmesriigi õiguse kohaselt luba pärimisasju läbi vaadata; see tähendab, et kohtualluvuse eeskirjad ei ole niisuguste notarite suhtes (kes ei ole määruse nr 650/2012 tähenduses kohtud) asjakohased ega kohaldatavad ja et nad täidavad oma funktsioone ametlike dokumentide, mitte kohtulike otsuste kaudu. Ei ole selge, kas sellisel juhul oleksid notarite suhtes asjakohatud mitte ainult kohtualluvuse eeskirjad, vaid ka muud määruse nr 650/2012 sätteid.
- 23 Leedus on pärimismenetluse algatamine ja selle peamised elemendid seotud just notari ametitoimingutega, nagu pärimismenetluse algatamine, pärimistunnistuse väljaandmine jms. Ehkki kohtuasutusi seostatakse üldiselt vaidluste lahendamise, ei tähenda see kassatsioonikohtu sõnul *per se*, et pärimist puudutavates õigussuhetes ei saa Leedu notareid määruse nr 650/2012 tähenduses kohtuteks pidada.
- 24 Sellega seoses tuleb samuti arvesse võtta eespool nimetatud Euroopa Kohtu otsust Oberle, kus on märgitud, et tegusõna „lahendada“ ei pea olema seotud õigusvaidlust hõlmava kohtumenetlusega ning et lahendusel ei pea olema seadusjõustunud kohtulahendi mõju; Euroopa Kohus on asunud seisukohale, et sellist tõlgendust kinnitab ka põhjendus 59. Kohtuotsuse Oberle punktis 44 on märgitud, et määruse nr 650/2012 artikkel 4 määrab kindlaks liikmesriikide kohtute rahvusvahelise kohtualluvuse seoses pärimisasja tervikuna lahendamist puudutavaid meetmeid käsitlevate menetlustega – nagu eelkõige riiklike pärimistunnistuste väljastamine –, olenemata sellest, kas need menetlused hõlmavad õigusvaidlust või mitte.
- 25 Tuleb tähele panna, et Leedu Vabariigis on notaritel pärimisasjades ainupädevus; ehkki notarid ei kasuta oma ametitegevuses neile kohtuasutuse poolt antud volitusi, tagavad nad erapooletuse kõikide notariaalakti poolte suhtes ning kaitsevad kõikide asjaomaste isikute õigusi ja huve, nende tegevuse võib kohtus vaidlustada ning notari välja antud pärimistunnistus on aluseks omandi tuvastamisele ja registreerimisele; notarid tõestavad isikute õigusi, mida ei saa õiguslikult vaidlustada, ja õiguslikke faktilisi asjaolusid, kuid nad ei lahenda pooltevahelisi vaidlusi, mis on kohtute ülesanne; kuigi notari välja antud pärimistunnistust ei peeta seaduse kohaselt seadusjõuliseks, ei tohi kohus teha seda otsust tühistamata samas asjas teistsugust otsust; väljaantud pärimistunnistus on siduv ka notarile endale, kes ei saa seda toimingut korrata, kui kohus ei ole selle tulemusi tühistanud.
- 26 Kassatsioonikohtu arvates ei tähenda see, et notari otsuseid võib (tavapäraselt) kohtus vaidlustada, iseenesest, et notarit ei tohi kunagi pidada „kohtuks“ määruse

nr 650/2012 tähenduses. Notari keeldumine pärimistunnistuse väljaandmisest peab olema vaidlustatav kohtus, kes võib pärast sõltumatut tõlgendamist ja seaduse kohaldamist selle otsuse tühistada (kui kohus jõuab vastupidistele õiguslikele järeldustele) ning kohustada notarit tegema notariaalaktid, mida asjaomane isik on palunud. Ka sel juhul ei erine notari otsuse tagajärjed ja väärtus poolte õiguste ja kohustuste seisukohast ning tagajärjed teiste riikide pädevatele ametiasutustele piiriülese mõjuga pärimisasja korral sellest, kui notar kohe nõustub taotleja palvega teha asjakohased toimingud.

Leedu kohtute pädevus ja käesolevas asjas kohaldatav õigus

- 27 Eelotsusetaotluse esitanud kohtukoja arvates puudutab käesolevas asjas peamine määrusega nr 650/2012 seotud õigusküsimus (kui see määrus on käesolevas asjas üldse kohaldatav) Leedu ametiasutuste (kohtute või notarite) pädevust (kohtualluvust) ja kohaldatavat seadust, mitte mõiste „kohus“ määramist. Pelgalt see, et võib-olla ei tule Leedu notareid pidada kohtuteks määruse nr 650/2012 tähenduses, ei tohiks mõjutada seda, et igal juhul tuleb kaitsta pärijate õiguste teostamist piiriülese mõjuga pärimisasjades, sest eelotsusetaotluse esitanud kohtukoja arvates peaksid pärijate huve kaitsma kas notarid, koostades (aktsepteerides) ametlikke dokumente, või siis peaksid pärimisasju menetlema (tavapärased) kohtud.
- 28 Vaidluse all ei ole see, et peamine õigusnorm liikmesriikide kohtute üldise pädevuse kohta on seotud isiku alalise elukohaga tema surma päeval. Samas ei selgu määrusest nr 650/2012 täielikult, kas olukorrad, kus surnud isikul oli eriasjaoludel mitte üks, vaid mitu alalist elukohta, on võimatud. Selles suhtes on määruses nr 650/2012 *esiteks* ette nähtud kaudsetel tõenditel põhinev, mitte vormiline meetod alalise elukoha kindlaksmääramiseks, st et alaline elukoht määratakse kindlaks mitmesuguste asjaolude, mitte registreeringu põhjal (põhjendus 23); *teiseks* võivad kodakondsus ja omatavad varad olla alalise elukoha kindlaksmääramisel määrav tegur (põhjendus 23).
- 29 Ehkki määruse nr 650/2012 sätete põhjal näib, et võimalik on vaid üks alaline elukoht, kuigi seda seisukohta ei ole seal sõnaselgelt väljendatud, on selles kontekstis vaja suuremat selgust ja Euroopa Kohtu selgitusi.
- 30 Käesolevas asjas ei ole täiesti selge, kui palju mõjutab kohtualluvuse ja kohaldatava õiguse kindlakstegemist see, et *esiteks* oli pärandaja naasnud Leedusse ja teinud oma testamendi Leedu notari juures, *teiseks* oli pärandaja üleelanud abikaasa kohtumenetluses, mis puudutas pärandi vastuvõtmise tähtaja pikendamist ja kaebust notari otsuse peale, selgesõnaliselt nõustunud Leedu kohtute pädevusega ja väljendanud oma tahet loobuda mis tahes nõuetest oma surnud abikaasa varale, ning *kolmandaks* keeldus üleelanud abikaasa, ehkki talle menetlusest teatati, sellele menetlusele ilmutast ja sellel osalemast.
- 31 Kassaatori ema testamendis ei ole tegelikult sõnaselgelt väljendatud tema tahet seoses Leedu õiguse kohaldamisega; kassatsioonikohus on siiski arvamusel, et see

tuleb sealt välja kaudsel teel. Isegi kui pidada Saksamaad kassaatori ema alaliseks elukohaks, ei ole poolte vahel vaidlust selles, et ta tuli tagasi Leedusse ja tegi oma testamendi seal vastavalt enda päritoluliikmesriigi õigusaktidele. Samuti tuleb tähele panna, et testamendi koostamise ajal (4. juulil 2013) ei olnud määruse sätteid, sealhulgas artikkel 22, veel kohaldatavad. Kõnealune testament aga on igal juhul kehtiv ja ei ole vaidlustatav.

TÖÖDOKUMENT